
Uvodne besede

Jasna Fischer, direktorica Inštituta za novejšo zgodovino

V letu 2004, ko tri zgodovinopisne institucije iz republik nekdanje skupne jugoslovanske države praznujejo 45-letnico svojega delovanja - poleg našega Inštituta za novejšo zgodovino še Institut za noviju istoriju Srbije in Institut za istoriju Sarajevo, - se nam je zdela izjemna priložnost, da se zgodovinarji iz držav naslednic SFRJ po skoraj desetletju in pol ponovno srečamo na skupnem strokovnem pogovoru.

Prva leta po razpadu skupne države in v letih, ko so v velikem delu bivše države divjale vojne, so bili stiki vsaj na uradni ravni med zgodovinarji skoraj povsem prekinjeni, ohranjali so se le posamezni prijateljski. Informacije o našem delu, izmenjave literature in zgodovinopisnih glasil so bile redke in bolj slučajne kot sistematične. Vsaj za čas do leta 1995 to gotovo velja. Zgodovinopisna dela, ki so nastajala in bila objavljena v tem času, so bila težko dostopna, potrebna je bila vsa iznajdljivost, da smo dobili kakšno knjigo. Prenehale so izhajati že prej zelo redke skupne publikacije in revije. Niti zamisliti si ni bilo mogoče raziskovalnega dela v beograjskih arhivih, kjer je shranjen del več desetletne skupne jugoslovanske preteklosti. Veseli smo bili, če smo dobili vrnjene vsaj novoletne čestitke. Postopoma pa je čas gladil grde spomine, vzpostavljali so se stari pretrgani prijateljski odnosi. Našemu inštitutu je tako še pred koncem stoletja uspelo obnoviti pogodbe o sodelovanju in izmenjavi literature z institucijami v posameznih novih državnih središčih, prihajali so sprva redki kolegi in nas obiskali in željni smo poslušali, kaj se pri njih novega dogaja.

Ideja o skupnem posvetu vseh zgodovinarjev držav naslednic SFRJ se je rojevala počasi in ob vzpodbudnih novicah, da se obnavljajo pogovori tudi med drugimi, recimo hrvaškimi in srbskimi zgodovinarji. Spontana zamisel, rojena ob obisku akademika dr. Andreja Mitrovića v Ljubljani, se nama je s kolegom dr. Petrom Vodopivcem zdela vredna truda, da jo skupaj uresničimo, pilili in dopolnjevali smo jo z veliko ljubeznijo, ker smo se zavedali, da je dobra. Polagoma smo zbirali informacije o možnih vnaprej zaprošenih referentih iz vseh držav. Še dobro, da se je med tem razvilo nemoteno komuniciranje preko elektronske pošte. Mukotrпно smo iskali finančna sredstva. Naprej nam je pomoč ponudil dr. Miroslav Polzer, predstojnik Avstrijskega znanstvenega inštituta v Ljubljani, dobili pa smo, sicer skromna, tudi sredstva Ministrstva za šolstvo, znanost in šport Republike Slovenije. Našemu inštitutu pa se je zdelo vredno lastnih finančnih sredstev in organizacijskega navora, da bo dostojno in tudi v korist slovenskega zgodovinopisja to srečanje posvetil 45-letnici delovanja naše znanstvene institucije.

Zaradi omejenih možnosti smo izbrali le 12 gostov iz držav, ki so nastale iz nekdanje SFRJ. Gotovo bi sodil na to srečanje še kdo. Prepričana sem, da bo

ljubljsko srečanje zabeleženo v našem spominu kot prvo v vrsti vseh naslednjih. Ob tem pa tudi upam, da bo naše srečanje z našim poklicnim ohranjanjem zgodovinskega spomina služilo tudi boljšemu razumevanju naše preteklosti in olajšalo bodoče sodelovanje med našimi državami. Je pa to srečanje tudi lepa priložnost za obnovo prekinjenih povezav.

Z veseljem pozdravljam vse naše goste iz Beograda, Skopja, Sarajeva, Banja Luke in Zagreba, vse kolege, prijatelje. Posebej pa moram še imensko pozdraviti predstavnika soorganizatorjev tega mednarodnega znanstvenega posveta, dr. Zorana Stančiča, državnega sekretarja na Ministrstvu za šolstvo, znanost in šport Republike Slovenije in dr. Miroslava Polzerja, direktorja Avstrijskega znanstvenega inštituta.

Dr. Zoran Stančič,
državni sekretar, Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport Republike Slovenije

---

Najprej iskrene pozdrave v imenu ministra za šolstvo, znanost in šport Republike Slovenije dr. Slavka Gabra in seveda tudi v mojem lastnem imenu. Ministrstvo, ki ga predstavljam, nastopa na tem mednarodnem znanstvenem posvetu zgolj s skromnim sofinanciranjem. Tukaj bi zato rad poudaril, da smo na nek način tudi pri takšnem sodelovanju pri tem znanstvenem posvetu upoštevali to, da velikost posveta, simpozija, torej število udeležencev ni ključno za njegovo učinkovitost oziroma za uspešnost pogovora. Velikokrat ocenjujemo, da so prav manjša znanstvena srečanja kot je tudi to, najbolj učinkovita za izmenjavo mnenj in pogledov na določenem ožjem področju. Tako, mislim, da ni boljše priložnosti kot jo boste imeli v teh dveh dneh, da si odkrito, tako kot je med znanstveniki v navadi, izmenjate mnenja, podate poglede na preteklo obdobje in na izzive v bodoče. Zaradi tega sprejmite ta izziv, izmenjajte si mnenja in upam, da boste tako prispevali k napredku znanosti, ne samo nacionalne znanosti v posameznih državah, ampak znanosti na splošno.

Dovolite mi, da vam v nekaj stvkih predstavim kakšno je stanje na področju meddržavnega sodelovanja na območju nekdanje Jugoslavije. Slovenija ima dvostranske sporazume za znanstveno sodelovanje podpisane tako rekoč z vsemi državami v regiji. Celotno več, namreč ti sporazumi so zelo aktivni. Po številu dvostranskih konkretnih projektov izstopa Hrvaška, kjer imamo skorajda 80 aktivnih dvostranskih projektov. Zelo dobro teče sodelovanje tudi s Srbijo in Črno goro, kjer smo podpisali sporazum pred dvema letoma, z Bosno in Hercegovino, z Makedonijo, tako da želi Republika Slovenija spodbujati dvostransko direktno sodelovanje med znanstveniki. Pa vendar je celotni izziv širši. Kar si želimo je, da tudi na podlagi takih simpozijev nastanejo močna trdna znanstvena omrežja, ki ne bi bila omejena zgolj na dvostranske ali pa "bog ne daj" celo na nacionalno raven, temveč bi vzpostavila omrežje in osnove za močnejše večstransko sodelovanje in verjetno tudi nastopanje v širših mednarodnih okvirjih. Slovenija želi utrditi na enakopravni ravni sodelovanje z vsemi državami. Enakopravni poudarjam zaradi

tega, ker smo tu in tam deležni tudi Slovenci pokroviteljskega odnosa s strani nekaterih držav, kar je za nas in verjetno tudi za vas popolnoma nesprejemljivo. Tako v znanosti kot tudi na drugih področjih imamo vse države nekaj ponuditi in mislim, da je izziv pred nami to, da tiste dobre strani, ki jih imamo v posameznih državah, izkoristimo, zaradi tega, da bi skupaj prispevali k boljšemu jutri vseh državljanov in vseh držav v katerih živimo.

Dr. Miroslav Polzer,
direktor, Avstrijski znanstveni inštitut

Spoštovane gospe in gospodje!

Lepo pozdravljeni v imenu Avstrijskega znanstvenega inštituta v Ljubljani, ki deluje v imenu avstrijskega zveznega ministrstva za izobraževanje, znanost in kulturo. Zelo me veseli, da je danes prišlo do posveta "Zgodovinopisje v državah naslednicah SFRJ", ker sem prepričan, da je zgodovina, oziroma so zgodovinarji s svojim delom zelo pomemben temelj družbe, ker pač oblikujejo mnenje prebivalstva. Dognanja zgodovinarjev in njihove ocene preteklih dogodkov prej ali slej pridejo v razne učbenike - v javno zavest. Zgodovinarji so tisti, ki prebivalstvu razlagajo, kje so korenine posamezne države oziroma družbe in zelo važno je, da so ti pogledi evropsko kompatibilni. Zato je važno, da se zgodovinarji povezujejo in izmenjujejo svoja dognanja in jih preverjajo in prilagajajo na način, da ljudje, ki so živeli v določenem prostoru in času skupaj najdejo poglede in zgodovinske kategorije v poglavjih, ki so potrebne za funkcioniranje v evropskih strukturah.

Kot predstavnik Avstrije sem tudi razmišljal v čem je zdaj naš avstrijski interes, da podpiramo ta današnji mednarodni znanstveni posvet? Konkretnega specifičnega avstrijskega interesa pri tem ni. Prepričani smo, da je ta konferenca važen projekt za gradnjo skupne Evrope, ki vključuje tudi prostor jugovzhodne Evrope in zaradi tega evropskega pomena konference jo podpiramo in ne zaradi kakega specifičnega avstrijskega interesa. Rad bi še omenil, da vidimo konkretno pri tem projektu, da ima Slovenija potencial za vodilno vlogo pri procesu integracije prostora bivše Jugoslavije v Evropsko unijo, ker obstajajo poznanstva še od prejšnjih časov v skupni državi, ker je dana v Sloveniji jezikovna sposobnost za sporazumevanje z ljudmi iz držav bivše Jugoslavije, in to so le take prednosti, ki so zelo dragocene za Evropsko unijo in za proces gradnje skupne Evrope. Želim vam in nam vsem, predvsem s pogledom na morebiten prispevek konference k tej evropski integraciji čim večji uspeh in da bi bodoča desetletja na prostoru, ki ga danes obravnavamo s to konferenco, bila bolj mirna in bolj v smislu sožitja, kot pa je to bilo v zadnjem desetletju.

Želim vam veliko uspeha.

Akademik redni prof. dr. Andrej Mitrović, Filozofski fakultet Beograd*

U razgovoru povodom zamisli prof. dr. Petra Vodopivca o povremenim susretima istoričara sa tla nekadašnje Jugoslavije, pošto mislim da bi ti susreti bili vrlo korisni, video sam sledeće razloge za njih:

1. Iz ugla zemlje iz koje dolazim vidim da je ovo prilika da se izadje iz unutrašnjih podela u istoriografiji koje u potpunosti nisu zasnovane na metodološkim i teorijskim pitanjima i problemima istorijske nauke nego na podelama koje su eskalirale u krizi poslednjih duže od deset godina i suštinski su političke ili ksenofobične. Prevazilaženje takvog stanja se najpre i najbolje može postići vođenjem razgovora o metodološkim i teorijskim pitanjima.

2. U medjvremenu su u istoriografskom smislu, dakle i teorijskom i metodološkom, tekli razvoji u svakom posebno uobličenom prostoru, što je u najvećoj meri, a još češće i potpuno nepoznato u drugim sredinama.

3. Opet vidjeno iz sredine kojoj pripadam čini se da postoji izvesno provincijalizovanje. Ovo se ogleda i u teškom prevazilaženju sopstvene istorijske slike stvorene u predhodnom periodu i visoko politizovane, pri čemu se ostaje kod političkog koncepta i samo nameće neki drugi uzor prošlosti. Zajednički razgovori bi mogli da doprinesu da se postave trezveni ciljevi istorije kao prošlosti koja je takva kakva je, što predpostavlja da se ranija slika mora menjati ali da se pojava koju ona pokazuje mora u svom istorijskom sačuvati i ugraditi u složeniju sliku.

4. Iz ugla onoga što su doneli avangardni pokreti pa i postmoderna u područje istoriografije, čini se da uz oslonac na paradigmu Anala, ali i originalnim pristupom uz oslonac kako na dobre strane istoriografije ranijih perioda (sve do antike), koja ima svojstva bez kojih istoriografija nije proučavanje čovekove prošlosti, može se usmeriti ka cilju promišljanja svoga prostora u sklopu više regiona koji postoje u okviru o kome je reč. Promišljanje na osnovu empirijskih znanja bi trebalo da oslobodi opšte poglede. Prema ovim regionima mogli bi se organizovati i razgovori u datoj sredini, naime u srednjem Podunavlju i komplementarnim slivovima, području Crnoga mora, Istočno-alpskom, Jadranskom, Egejskom, Centralnobalkanskom, i sl. Moja je nesistematičnost namerna da bi se misli pružila mogućnost razmaha.

5. Mislim da bi u jednom dobrom smislu ovakvi skupovi doprineli reanimaciji istorijske struke, praktično prihvatanju istorijskog istraživanja samo u sklopu istorijskih razmišljanja, jačala stručna samosvest. Ovo bi morao biti prilog međunarodnoj istoriografiji, a nikako neko makar i malo udaljavanje od nje. Mislim na interregionalno shvaćeno velikim zamahom ali komplementarno Evropi i svetu u domenu razmišljanja istoričara. Čini mi se da bi i to bio jedan od puteva značajke i trezvene učene istoriografije.

6. Mislim da treba okupiti najpre manji broj istoričara prostora koji dolazi u obzir, ali na prvim susretima i ne moraju biti prisutni svi regioni, takodje i sve političke ili nacionalno-etničke grupacije. Mislim na početne uže skupove, koji bi bili trezveno oprezni koraci usmereni na plodonosno okupljanje svih. Tu ideju

---

* Zaradi bolesti se akademik Mitrović posveta ni udeležil, objavljamo pa njegov prispevek objavljen v povzetku oz. vabilu za posvet.

---

okupljanja svih treba od početka stavljati na znanje bez obzira koliko bio uzak početni krug. Treba voditi računa da verovatno se moraju prevazići i neke nedoumice i podozrenja kod nekih učesnika i sl.